

TRGOVINSKI ODNOSI IZMEĐU RUSIJE I EUROPSKE UNIJE

Marasović, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split / Sveučilište u Splitu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:228:807401>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department of Professional Studies](#)

SVEUČLIŠTE U SPLITU

SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Stručni prijediplomski studij Menadžmenta trgovine i turizma

KATARINA MARASOVIĆ

ZAVRŠNI RAD

**TRGOVINSKI ODNOSI IZMEĐU RUSIJE I
EUROPSKE UNIJE**

Split, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Stručni prijediplomski studij Menadžmenta trgovine i turizma

Predmet: Međunarodna ekonomija

ZAVRŠNI RAD

Kandidat: Katarina Marasović

Naslov rada: Trgovinski odnosi između Rusije i Europske Unije

Mentor: Dr.sc.Marina Lolić Čipčić, prof.struč.stud.

Split, srpanj 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. RAZVOJ GOSPODARSKIH ODNOSA IZMEĐU RUSIJE I EUROPSKE UNIJE PRIJE KRIMSKE KRIZE	3
2.1. Sporazumi između Europske Unije i Rusije.....	3
2.1.1. Sporazum o partnerstvu i suradnji.....	3
2.1.2. Ostali sporazumi Europske Unije i Rusije.....	4
2.2. Rast i diversifikacija trgovinskih i investicijskih tokova Europske Unije i Rusije prije 2014. godine	6
2.3. Trgovina energijom između Europske Unije i Rusije	8
3. KRIMSKA KRIZA 2014. GODINE - UZROCI I POSLJEDICE	11
3.1. Uzroci i posljedice krimske krize 2014. godine	11
3.2. Sankcije i posljedice na trgovinske tokove Rusije i Europske Unije	14
3.3. Troškovi Rusije i zaokret prema trgovini Istoka, Europske unije i alternativnim izvorima.....	16
4. ESKALACIJA I UTJECAJ RATA U UKRAJINI NA TRGOVINKE ODNOSE RUSIJE I EUROPSKE UNIJE	19
4.1. Situacijska analiza sankcija iz 2022. godine	19
4.2. Ekonomski izazovi Rusije zbog invazije na Ukrajinu.....	21
4.3. Posljedice sankcija iz 2022. godine na rusku međunarodnu trgovinu sa Europskom Unijom...	22
4.4. Aktualni smjerovi trgovinskih tokova Rusije.....	24
5. BUDUĆNOST EKONOMSKIH ODNOSA IZMEĐU RUSIJE I EUROPSKE UNIJE	26
5.1. Ruski pokušaji izbjegavanja sankcija.....	26
5.2. Europska strategija energetske diversifikacije	27
5.3. Ekonomske prognoze trgovinskih odnosa između Rusije i Europske Unije.....	28
5.4. Buduće perspektive normalizacije trgovinskih odnosa	29
6. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
POPIS GRAFIKONA	34

TRGOVINSKI ODNOSI IZMEĐU RUSIJE I EUROPSKE UNIJE

Sažetak

Trgovinski odnosi između Rusije i Europske unije imaju dugu i složenu povijest, obilježenu intenzivnom ekonomskom suradnjom, ali i političkim napetostima koje su često oblikovale dinamiku međusobne razmjene. Ovi odnosi su od izuzetne važnosti za obje strane zbog ekonomskih, energetske i geopolitičkih razloga. Trgovinski odnosi su se intenzivirali početkom 2000-ih, s naglaskom na energetske suradnju. Rusija je postala najveći dobavljač prirodnog plina i nafte Europskoj uniji, dok je EU postala najveći trgovinski partner Rusije.

Unatoč ekonomskim interesima, političke napetosti nakon aneksije Krima i destabilizirajućih akcija Rusije u istočnoj Ukrajini značajno su utjecale na trgovinske odnose Rusije s ostatkom svijeta, pa tako i s Europskom Unijom. Ovaj rad ima za cilj prikazati razvoj gospodarskih odnosa Rusije i Europske unije u novijoj povijesti kao i naznačiti ekonomske troškove sankcija uvedenih Rusiji nakon 2014. godine kao i pojasniti kako su se ovi gospodarski divovi prilagodili novonastaloj situaciji. Na samom kraju, analiziran je i mogući rasplet trenutne situacije.

Ključne riječi: Europska Unija, Rusija, Ukrajina, trgovinski odnosi

TRADE RELATIONS BETWEEN RUSSIA AND THE EUROPEAN UNION

Summary

Trade relations between Russia and the European Union (EU) have a long and complex history, marked by intense economic cooperation, but also by political tensions that often shaped the dynamics of their international trade. These relations are extremely important for both sides for economic, energy and geopolitical reasons. Trade relations intensified in the early 2000s, with an emphasis on energy cooperation. Russia had become the largest supplier of natural gas and oil to the European Union, while the EU had become Russia's largest trading partner.

Despite economic interests, political tensions after the annexation of Crimea and Russia's destabilizing actions in eastern Ukraine significantly affected Russia's trade relations with the rest of the world, including the European Union. This paper aims to analyse the development of economic relations between Russia and the European Union in recent history as well as to indicate the economic costs of the sanctions imposed on Russia after 2014. The paper also explains how both parties adapted to the new situation. At the very end, possible outcomes of the current situation are analyzed.

Keywords: Russia, European Union, Ukraine, trade relations

1. UVOD

Europska Unija (u daljnjem tekstu EU) i Rusija zauzimaju značajne pozicije na globalnoj gospodarskoj i političkoj sceni. EU predstavlja najznačajniji svjetski gospodarski blok koji se može pohvaliti jednim od najvećih jedinstvenih tržišta na svijetu kao i važnim globalnim ekonomskim utjecajem kroz svoje brojne trgovinske sporazume i regulatornu politiku. Kao politički entitet, EU nastoji promicati demokraciju, ljudska prava i multilateralnu suradnju diljem svijeta. Istovremeno Rusija, sa svojim ogromnim prirodnim resursima, posebno u energetske sektoru, igra ključnu ulogu u globalnim lancima opskrbe i zadržava strateški utjecaj kroz svoju vojnu moć i stalno mjesto u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda. I EU i Rusija aktivno oblikuju međunarodne odnose, a njihove akcije imaju implikacije na gospodarsku stabilnost, globalnu diplomaciju i regionalnu dinamiku moći.

Značaj Rusije kao glavnog dobavljača energije i sirovina za EU iznimno je važan aspekt energetske sigurnosti i ekonomske stabilnosti cijele regije. Rusija posjeduje bogate rezerve nafte, plina i drugih energetskih sirovina te je jedan od najvećih svjetskih proizvođača i izvoznika energije. Za EU, koja je jedan od najvećih potrošača energije na svijetu, ruski energetske resursi igraju ključnu ulogu u osiguravanju kontinuiranog snabdijevanja i održavanju ekonomske konkurentnosti. Rusija je najveći pojedinačni dobavljač prirodnog plina i nafte za Europsku uniju. Osim toga, ruska nafta igra ključnu ulogu u osiguravanju energetske sigurnosti i stabilnosti cijele regije.

Aktualni problemi u trgovinskim odnosima između EU i Rusije proizlaze iz dubokih korijena političkih, ekonomskih i sigurnosnih pitanja koja su se razvijala tijekom godina. Geopolitičke napetosti su među glavnim uzrocima sukoba, s aneksijom Krima od strane Rusije 2014. godine kao ključnim trenutkom koji je rezultirao ozbiljnim sankcijama EU protiv Rusije. Ova situacija je dodatno potaknula napetosti i značajno otežala trgovinske odnose između dviju strana. Sigurnosna pitanja, uključujući vojne sukobe i prijetnje stabilnosti u istočnoj Europi, također igraju važnu ulogu u dinamici trgovinskih odnosa između EU i Rusije. EU je svojom politikom nastoji osigurati sigurnost i stabilnost svojih članica, čime se često suprotstavlja interesima Rusije i doprinosi daljnjim napetostima. Razlike u pristupu ljudskim pravima, demokratskim vrijednostima i vladavini prava također su značajan faktor pri čemu je EU izrazila zabrinutost zbog stanja ljudskih prava u Rusiji, što je dovelo do razmatranja političkih i ekonomskih sankcija koje dodatno utječu na trgovinske tokove.

Ovaj rad ima za cilj istražiti povijesni kontekst gospodarskih odnosa EU-a i Rusije, ispitati posljedice trenutnog sukoba te analizirati potencijalne putanje njihovih budućih gospodarskih veza. Svrha ovog istraživanja je analizirati trgovinske odnose između Rusije i Europske unije, razumjeti njihove ključne karakteristike, izazove i perspektive. Ovi su trgovinski odnosi od izuzetne važnosti, ne samo za direktne ekonomske partnere, već i za globalnu ekonomiju. Analiza je usmjerena na nekoliko ključnih aspekata kako bi se postiglo sveobuhvatno razumijevanje međusobnih odnosa.

U kontekstu determiniranog cilja i svrhe istraživanja moguće je odrediti sljedeća istraživačka pitanja (IP):

IP1. Kako su se promijenili trgovinski tokovi između EU i Rusije zbog sankcija i protumjera?

IP2. Koje su dugoročne posljedice za gospodarstva EU i Rusije?

IP3. Kako se strategija energetske diversifikacije EU razvija kao odgovor na sukob?

IP4. Postoje li naznake normalizacije odnosa ili svjedočimo trajnom narušavanju odnosa Rusije i EU?

Kako bi se odgovorilo na ponuđena istraživačka pitanja, tema je obrađena kroz šest poglavlja. Nakon uvodnog dijela, drugo poglavlje govori o trgovinskim odnosima EU i Rusije prije 2014. godine. Treće poglavlje govori o početku sukoba Rusije i EU zbog Krimске krize te kakve je posljedice navedeni sukob uzrokovao, a u četvrtom poglavlju rada obrađena je ruska invazija na Ukrajinu 2022. godine te posljedice iste na gospodarstva Rusije i EU, kao i njihov odnos. Peto poglavlje ukazuje na mogući rasplet budućih ekonomskih odnosa između Rusije i EU, nakon čega su u zaključku rada iznesene završne misli autorice o istraženoj temi.

2. RAZVOJ GOSPODARSKIH ODNOSA IZMEĐU RUSIJE I EUROPSKE UNIJE PRIJE KRIMSKE KRIZE

Gospodarski odnosi između Rusije i Europske unije predstavljaju jedan od najznačajnijih aspekata međunarodne ekonomije. Povijesno gledano, ove su veze prošle kroz različite faze, od post-sovjetskog perioda i početka tržišnih reformi u Rusiji, preko razdoblja intenzivne suradnje, do suvremenih izazova obilježenih sankcijama i političkim tenzijama.

I prije 2014., odnosi između Europske Unije i Rusije bili su kompleksni. Ovo se poglavlje bavi detaljnom analizom razvoja navedenih odnosa, ističući ključne momente, izazove i promjene koje su oblikovale trgovinsku i ekonomsku suradnju između dvije strane.

2.1. Sporazumi između Europske Unije i Rusije

Gospodarski odnosi između Europske unije i Rusije temelje se na nizu bilateralnih sporazuma koji su uspostavili pravni i institucionalni okvir za njihovu suradnju. Oni odražavaju evoluciju političkih i ekonomskih veza između dviju strana od kraja Hladnog rata do danas. Analiza tih sporazuma ključno je za razumijevanje mehanizama koji upravljaju trgovinom, investicijama i energetsom suradnjom, kao i izazova i prilika koje su se pojavile tijekom godina.

2.1.1. Sporazum o partnerstvu i suradnji

Prvi značajan sporazum između Europske unije i Rusije bio je Sporazum o partnerstvu i suradnji (PCA) potpisan 1994. godine, koji je stupio na snagu 1997. godine. Ovaj sporazum predstavljao je temelj za politički dijalog i ekonomske odnose, postavljajući pravila za trgovinu, poslovne aktivnosti, investicije i mnoge druge oblasti.¹ PCA je bio ključan za integraciju Rusije u međunarodni ekonomski sustav i razvoj tržišne ekonomije u zemlji. U sporazumu se definirani osnovni zajednički ciljevi i uspostavljen je institucionalni okvir za bilateralne kontakte, uključujući redovite konzultacije o ljudskim pravima i polugodišnje sastanke na vrhu, čije je održavanje trenutno obustavljeno. Ciljevi sporazuma bili su:²

- pružanje okvira za odnose između EU i Rusije

¹ Larsson, R. (2006): Russia's Energy Policy: Security Dimension and Russia's Reliability as an Energy Supplier, FOI – Swedish Defence Research Agency, str. 21

²Johnson, D., Robinson, P. (2005): Perspectives on EU-Russia Relations. Great Britain, Routledge str. 35

- reguliranje političkih, gospodarskih i kulturološki odnosi između njih.

Sporazum je uključivao polja poput: trgovine robom, suradnje koje spadaju u ilegalne aktivnosti, političkog dijaloga, poslovanja i ulaganja, i dr.³ Pregovori koji su započeli 2008. o novom sporazumu između EU i Rusije s ciljem stvaranja novog okvira za odnose između njih prekinuti su 2012, iako su ostvarili značajan napredak.

2.1.2. Ostali sporazumi Europske Unije i Rusije

Na summitu u Sankt Peterburgu 2003. godine, Europska unija i Rusija donijele su odluku o jačanju međusobne suradnje kroz uspostavu četiri „zajedničke zone“ koje su oblikovale temelj za integriranu i multifunkcionalnu suradnju na različitim područjima⁴. Cilj gospodarske zone bio je unapređenje trgovinske razmjene, harmonizacija i regulacija standarda te poticanje ulaganja. Suradnja je obuhvaćala i razvoj zajedničkih infrastrukturnih projekata, te jačanje ekonomskih veza kako bi se omogućio rast i stabilnost obiju ekonomija.

Zone slobode, sigurnosti i pravde fokusirale su se na suradnju u područjima pravosuđa, unutarnjih poslova i borbe protiv organiziranog kriminala i terorizma.⁵ Cilj je bio osigurati slobodno kretanje ljudi uz istovremeno jačanje sigurnosnih mjera te pravnih i institucionalnih okvira koji bi podržavali te procese. Zona vanjskih odnosa i sigurnosti je zona gdje su EU i Rusija radile na zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici, uključujući zajedničke inicijative u međunarodnim organizacijama, te suradnju u mirovnim misijama i sigurnosnim pitanjima od globalnog značaja.⁶ Ova zona također obuhvaća dijalog o regionalnim i globalnim sigurnosnim izazovima te koordinaciju u rješavanju međunarodnih kriza. Zona istraživanja i obrazovanja je imala za cilj poticanje suradnje u znanstvenim istraživanjima, tehnologiji i obrazovanju. Naglasak je bio na razmjeni studenata, znanstvenika i akademika, kao i na zajedničkim istraživačkim projektima koji bi doprinosili inovacijama i tehnološkom napretku obiju strana.

Na regionalnoj razini, 2007. godine, EU i Rusija, zajedno s Norveškom i Islandom, uvele su novu politiku pod nazivom Sjeverna Dimenzija. Ova inicijativa bila je usmjerena na

³ Johnson, D., Robinson, P. (2005): Perspectives on EU-Russia Relations. Great Britain, Routledge str. 37

⁴ Antonenko, O., Pinnick, K. (2005): Russia and the European Union. Oxon, Routledge, str. 12

⁵ Lane, D., Samokhvalov, V. (2015): The Eurasian Project and Europe: Regional Discontinuities and Geopolitics, Palgrave Macmillan, str. 31

⁶ Larsson, R. (2006): Russia's Energy Policy: Security Dimension and Russia's Reliability as an Energy Supplier, FOI – Swedish Defence Research Agency, str. 23

prekograničnu suradnju u regijama Baltičkog i Barentsovog mora s ciljevima koji su uključivali:⁷

- očuvanje okoliša: borbu protiv zagađenja i očuvanje morskih ekosustava,
- ekonomski razvoj: poticanje održivog razvoja i povećanje ekonomske aktivnosti u regiji,
- infrastrukturu: poboljšanje prometnih i energetske koridora, te
- javno zdravstvo: povećanje suradnje u zdravstvu i borbi protiv zaraznih bolesti.

U srpnju 2008. godine, započeli su pregovori o novom sporazumu koji je trebao zamijeniti dotadašnji Sporazum o partnerstvu i suradnji (PCA).⁸ Novi sporazum bio je usmjeren na uspostavu „pravno obvezujućih obveza“ u nekoliko ključnih područja. Učvršćivanje političkih odnosa kroz redovite konzultacije i koordinaciju stavova na međunarodnoj sceni dovelo je do političkog dijaloga. Jačanje pravne suradnje, zaštite ljudskih prava i zajedničkih napora u borbi protiv kriminala dovelo je do pravde, slobode i sigurnosti. Promicanje kulturne razmjene, obrazovnih programa i zajedničkih akademskih inicijativa donijeli su obrazovnu kulturu. Liberalizacija trgovinskih barijera, zaštita ulaganja i poticanje ekonomske integracije omogućili su slobodnu trgovinu.⁹ Osiguravanje stabilne i sigurne opskrbe energentima, uz poštivanje ekoloških standarda dovodi do energetske efikasnosti.

Godine 2010., Europska unija i Rusija pokrenule su inicijativu nazvanu Partnerstvo za modernizaciju. Cilj ove inicijative bio je poticanje gospodarske modernizacije Rusije kroz suradnju u različitim sektorima, uključujući tehnologiju, energetiku, obrazovanje i pravosudne reforme. Partnerstvo je obuhvaćalo:¹⁰

- tehnološki napredak: promicanje inovacija i prijenos tehnologija,
- energetske efikasnosti: unapređenje energetske infrastrukture i povećanje učinkovitosti,
- pravosudne reforme: jačanje pravosudnih institucija i vladavine prava, te
- obrazovanje i znanost: povećanje suradnje u akademskim i znanstvenim istraživanjima.

U okviru poboljšanja međusobnih odnosa, pregovori o pojednostavljenju izdavanja viza započeli su ubrzo nakon pokretanja Partnerstva za modernizaciju. Do 2011. godine, pregovori

⁷ Baev, P., Rasmussen, M. (2016): EU-Russia Relations in Crisis: Understanding Diverging Perceptions, Palgrave Macmillan, str. 44

⁸ Ibidem, str. 45

⁹ Ibidem, str. 47

¹⁰ Ibidem, str. 49

su uspješno dovršeni, čime je putovanje između EU i Rusije trebalo postati lakše i pristupačnije za građane obje strana. Međutim, napredak postignut kroz ove inicijative bio je kratkotrajan. U veljači 2014. godine, Rusija je izvršila aneksiju Krima i grada Sevastopolja, što je izazvalo oštru reakciju međunarodne zajednice, uključujući Europsku uniju. Istovremeno, destabilizirajuće akcije Rusije u istočnoj Ukrajini dodatno su pogoršale situaciju. Kao odgovor na ove događaje, EU je u travnju 2014. godine uvela niz sankcija protiv Rusije.¹¹

Nakon početka invazije Rusije na Ukrajinu 2022. godine, odnosi između Europske unije i Rusije dosegli su novu razinu napetosti. EU je odgovorila s dodatnim sankcijama i potpunom obustavom svih oblika suradnje. Partnerstvo za modernizaciju i pojednostavljenje izdavanja viza predstavljali su značajan korak prema jačanju suradnje između EU i Rusije. Međutim, politički događaji, posebice aneksija Krima i invazija na Ukrajinu, dramatično su promijenili dinamiku ovih odnosa. Ovi događaji ističu krhkost međunarodnih odnosa i važnost stabilnosti i poštivanja međunarodnog prava, a razumijevanje ovih složenih interakcija ključno je za analizu budućih mogućnosti i izazova u odnosima između Europske unije i Rusije.

2.2. Rast i diversifikacija trgovinskih i investicijskih tokova Europske Unije i Rusije prije 2014. godine

Prije 2014. godine, odnosi između Europske unije i Rusije bili su obilježeni dinamičnim rastom i diversifikacijom trgovinskih i investicijskih tokova. Tijekom tog razdoblja, obje strane su prepoznale gospodarsku važnost suradnje i radile na jačanju ekonomskih veza kroz različite bilateralne i multilateralne sporazume. Ova međusobna suradnja imala je značajan utjecaj na gospodarstva i EU-a i Rusije, promovirajući ekonomski rast, tehnološki napredak i modernizaciju industrija. Trgovina između EU-a i Rusije značajno se povećala u razdoblju prije 2014. godine.¹² Rusija je postala jedan od glavnih trgovinskih partnera EU-a, dok je EU postala najvažniji trgovinski partner Rusije.

Energetika je bila ključni sektor u trgovinskim odnosima između EU-a i Rusije. EU je značajno ovisila o ruskim energetske resursima, posebno prirodnom plinu i nafti. Rusija je

¹¹ Lane, D., Samokhvalov, V. (2015): *The Eurasian Project and Europe: Regional Discontinuities and Geopolitics*, Palgrave Macmillan, str. 35

¹²Europska komisija (2024): *EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments*, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

zadovoljavala oko jedne trećine europske potražnje za prirodnim plinom, što je činilo kritičan dio energetske sigurnosti EU-a. Plinovodi poput Sjevernog toka i različitih južnih ruta omogućili su stabilnu i sigurnu isporuku plina u Europu. Osim energetike, trgovinski odnosi su se proširili i na druge sektore. EU je izvozila u Rusiju širok spektar industrijskih proizvoda, uključujući strojeve, transportnu opremu, kemikalije i farmaceutske proizvode.¹³ Ova trgovinska razmjena pridonijela je modernizaciji ruskog gospodarstva, dok je Rusija dobivala pristup naprednim tehnologijama i visokokvalitetnim proizvodima iz EU-a.

Investicije su bile drugi ključni element u ekonomskim odnosima između EU-a i Rusije prije 2014. godine. EU je bila jedan od najvećih izvora stranih direktnih investicija (FDI) u Rusiji, a europske tvrtke su bile aktivno uključene u različite sektore ruskog gospodarstva, uključujući energetiku, proizvodnju, financijske usluge i maloprodaju. Europske tvrtke su ulazile na rusko tržište kroz različite oblike investicija, uključujući zajednička ulaganja, akvizicije i zelena polja.¹⁴ Investicije u energetske sektor bile su posebno značajne, s europskim tvrtkama koje su sudjelovale u istraživanju i eksploataciji naftnih i plinskih polja, kao i u razvoju infrastrukture za transport i distribuciju energije. Osim energetike, europske investicije su poticale razvoj automobilske industrije, telekomunikacija i financijskog sektora u Rusiji.

S druge strane, ruske investicije u EU također su se povećale tijekom tog razdoblja. Ruske tvrtke su ulagale u različite sektore, uključujući energetiku, nekretnine, industriju i financijske usluge. Neke od najvećih ruskih korporacija, poput Gazproma i Rosnefta, ostvarile su značajne investicije u europska energetska postrojenja i infrastrukturu. Uspjeh trgovinskih i investicijskih odnosa između EU-a i Rusije prije 2014. godine bio je omogućio relativno stabilan politički kontekst i obostrani interes za ekonomski razvoj. Različiti bilateralni sporazumi, uključujući Sporazum o partnerstvu i suradnji iz Multilateralne institucije, poput Svjetske trgovinske organizacije (WTO), također su igrali važnu ulogu u olakšavanju trgovinskih odnosa između EU-a i Rusije.¹⁵ Rusija je postala članica WTO-a 2012. godine, što je dodatno unaprijedilo trgovinske i investicijske tokove s EU-om, osiguravajući pravni okvir za rješavanje sporova i promicanje slobodne trgovine.

Razdoblje prije 2014. godine obilježeno je dinamičnim rastom i diversifikacijom trgovinskih i investicijskih tokova između EU-a i Rusije. Ovi odnosi su imali dubok utjecaj na gospodarske

¹³ Larsson, R. (2006): *Russia's Energy Policy: Security Dimension and Russia's Reliability as an Energy Supplier*, FOI – Swedish Defence Research Agency, str. 28

¹⁴ Johnson, D., Robinson, P. (2005): *Perspectives on EU-Russia Relations*. Great Britain, Routledge str. 40

¹⁵ Antonenko, O., Pinnick, K. (2005): *Russia and the European Union*. Oxon, Routledge, str. 16

strukture obje strane, potičući ekonomski rast, modernizaciju industrija i tehnološki napredak. Međutim, političke napetosti koje su uslijedile nakon 2014. godine značajno su promijenile ovu dinamiku, naglašavajući važnost stabilnog političkog okruženja za održavanje i daljnji razvoj ekonomskih veza.

2.3. Trgovina energijom između Europske Unije i Rusije

Trgovina energijom ključna je u odnosu između Rusije i Europske Unije.¹⁶ Europska unija postaje sve više ovisna o uvozu nafte i plina. Počevši od naftnih kriza 1973. i 1979. godine, kada su cijene i ponuda nafte izazvale zabrinutost zbog sigurnosti opskrbe energijom, energetska sigurnost postala je ključno političko i gospodarsko pitanje u međunarodnim odnosima. Suočavajući se s kontinuiranim pogoršanjem energetske sigurnosti zbog pada domaće proizvodnje, EU se suočava s izazovom razvoja opskrbe obnovljivom energijom kako bi ublažila ovaj problem. Prema prognozama Europske komisije, ovisnost EU o uvozu energije mogla bi narasti na 70 % do 2030. godine.¹⁷ To je posljedica trajne visoke ovisnosti o nafti i plinu, unatoč rastu alternativnih (održivih) izvora energije, koji neće moći zadovoljiti sve veću potražnju za energijom u EU. Osim toga, globalna distribucija dokazanih rezervi nafte i plina i prednosti njihove eksploatacije ukazuju na to da će buduća opskrba EU naftom i plinom postajati sve više geografski koncentrirana u Rusiji, regiji Kaspijskog mora i Perzijskom zaljevu.¹⁸ Stoga će sigurnost opskrbe naftom i plinom ostati ključno pitanje za EU u narednim desetljećima.

Rusija je najveći dobavljač prirodnog plina za EU, ali i među najvećim izvoznicima na svijetu. Nakon ruske agresije na Ukrajinu cijena fosilnih goriva znatno je narasla unutar EU, posebno prirodnog plina, a samim tim i cijena računa električne energije za stanovnike EU-a. Poznato je da Rusija nije prvi put isključila dovod prirodnog plina, to je napravila 2006. godine da bih uspjela u svojim pregovorima i definirala nove odnose sa EU.¹⁹ Sve je to dovelo do toga da Europska Unija radi na novim reformama kako bi se ubuduće izbjegli skokovi cijena. 2015.

¹⁶ Ahrend.R. (2005): Sustaining Growth in a Resource-based Economy: The Main Issues and the Specific Case of Russia”, Economic Commission for Europe, Geneva, Occasional Paper No. 6, UN, Ženeva, str. 58

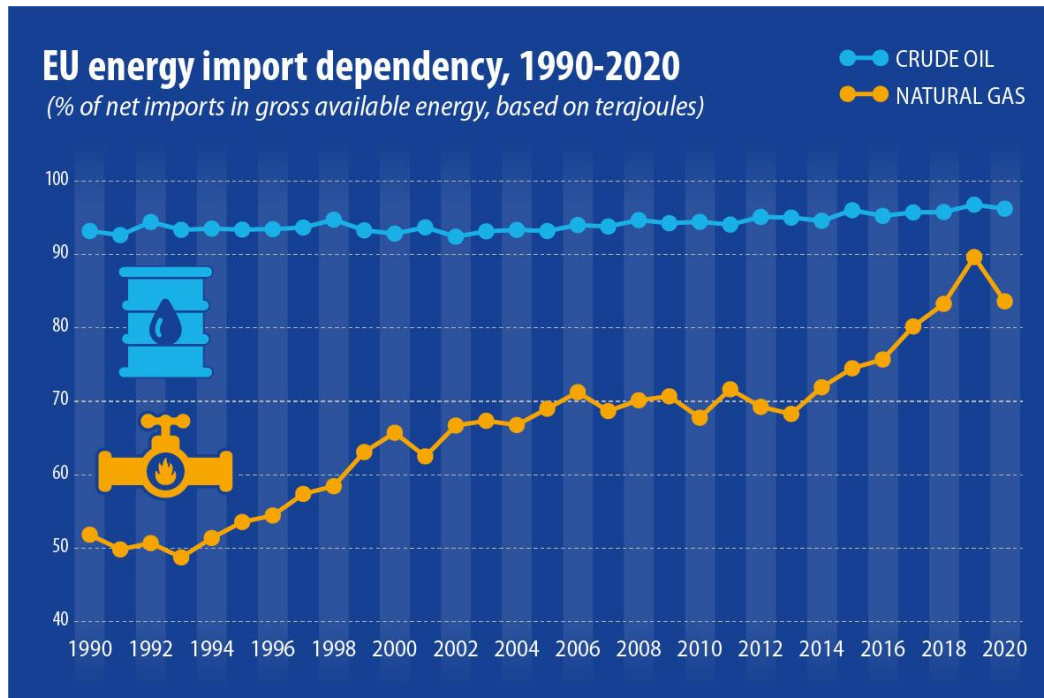
¹⁷ Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

¹⁸ Larsson.R, (2006): Russia’s Energy Policy: Security Dimension and Russia’s Reliability as an Energy Supplier, FOI – Swedish Defence Research Agency

¹⁹ Larsson.R, (2006): Russia’s Energy Policy: Security Dimension and Russia’s Reliability as an Energy Supplier, FOI – Swedish Defence Research Agency, str. 31

godine ruski izvoznik plina Gazprom najavio je izgradnju Svjetskog toka 2, gdje se pokazalo da je Rusija glavni dobavljač energije za sve članice EU-a.²⁰

Grafikon 1. Uvozna ovisnost energije EU – a od 1990. – 2020. godine

Izvor: Eurostat (2022.): EU's energy import dependency decreased in 2020 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20220209-1>

Grafikonom 1 prikazan je uvoz sirove nafte i prirodnog plina u EU od 1990. do 2020. godine pri čemu je vidljivo da je kroz promatrani period uvozna ovisnost o nafti preko 90%, dok je uvozna ovisnost o prirodnom plinu značajno porasla sa 50% 1990. godine na 90% 2019.

Europska unija trenutno proizvodi oko 42% energije koja joj je potrebna.²¹ Ova domaća proizvodnja obuhvaća nekoliko ključnih izvora. Obnovljivi izvori energije čine značajan dio domaće proizvodnje i postaju sve važniji s obzirom na EU-ove ciljeve za smanjenje emisija stakleničkih plinova. Nuklearne elektrane u nekoliko zemalja članica, uključujući Francusku, Njemačku i Švedsku, značajno doprinose ukupnoj proizvodnji energije.²² Iako je njihova

²⁰ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

²¹ Eurostat (2024): International trade in goods - a statistical picture of Russia, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_a_statistical_picture, pristupljeno 25.05.2024.

²² Eurostat (2024): Shedding light on energy in the EU – 2023 edition, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/energy-2023>, pristupljeno 24.05.2024.

upotreba u opadanju zbog ekoloških razloga i iscrpljivanja resursa, fosilna goriva poput ugljena, nafte i plina još uvijek čine dio domaće proizvodnje energije.

S obzirom da vlastita proizvodnja ne zadovoljava sve potrebe, EU uvozi oko 58% energije.²³ Najveći dio uvoza energije dolazi u obliku sirove nafte i naftnih derivata. Rusija, Saudijska Arabija i Norveška su među glavnim dobavljačima.²⁴ Veliki dio prirodnog plina također se uvozi, pri čemu Rusija, Norveška i Alžir čine glavne uvozne partnere.

EU je iz Rusije najviše uvozila energiju, koja je predstavljala 62% ukupnog uvoza 2021. (99 milijardi eura), što je pad od 14,2% u usporedbi 2011. godinom, kada je energija predstavlja gotovo 77% uvoza EU iz Rusije (148 milijardi eura).²⁵ Između 2011. i 2021. uvoz energije u EU iz Rusije bio je najveći 2012. (157 milijardi eura), a najmanji 2020. (gotovo 60 milijardi eura). Rusija, s jedne strane, ovisi o prihodima iz EU kao i njihovog najvećeg kupca, dok EU ovisi o Rusiji jer od nje uvozi gotovo polovinu nafte i plina.

²³Europski Parlament (2023): Before the war: Russia's economic indicators and trade with EU, dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA\(2016\)582044_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA(2016)582044_EN.pdf), pristupljeno 25.05.2024.

²⁴ Eurostat (2024): International trade in goods - a statistical picture of Russia, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_a_statistical_picture, pristupljeno 25.05.2024.

²⁵ Eurostat (2024): International trade in goods - a statistical picture of Russia, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_a_statistical_picture, pristupljeno 25.05.2024.

3. KRIMSKA KRIZA 2014. GODINE - UZROCI I POSLJEDICE

Krimska kriza 2014. godine predstavlja jedan od najvažnijih i najkontroverznijih događaja u novijoj europskoj povijesti. Ovaj događaj ne samo da je preoblikovao geopolitičke odnose između Rusije i Ukrajine, već je imao dalekosežne posljedice na međunarodnu politiku, sigurnost i gospodarstvo. Krimska kriza je započela u veljači 2014. godine, kada su proruske snage preuzele kontrolu nad ključnim objektima na poluotoku Krim, što je kulminiralo referendumom u ožujku iste godine.²⁶ Referendum, koji je međunarodna zajednica uglavnom smatrala nezakonitim, rezultirao je pripajanjem Krima Ruskoj Federaciji. Ovaj potez izazvao je široku osudu zapadnih zemalja i doveo do uvođenja sankcija protiv Rusije.

Ovo poglavlje istražuje povijesne, političke i ekonomske faktore koji su doprinijeli nastanku krize. Povijesno gledano, Krim ima složenu i višeslojnu povijest, koja uključuje rusku, ukrajinsku i tatarsku vladavinu. Politički, promjene vlasti u Ukrajini, posebno pad pro-ruskog predsjednika Viktora Janukoviča, stvorile su vakuum moći koji je Rusija iskoristila za svoje strateške ciljeve. Ekonomski, Krim ima značajan geopolitički značaj zbog svoje lokacije i resursa, što ga čini vitalnim interesom za Rusiju.

3.1. Uzroci i posljedice krimske krize 2014. godine

Promjena vlasti u Ukrajini 2014. godine bila je ključni politički okidač za Krimsku krizu. Masovni prosvjedi poznati kao Euromajdan, koji su započeli krajem 2013. godine, kulminirali su u veljači 2014. godine svrgavanjem pro-ruskog predsjednika Viktora Janukoviča.²⁷ Nova prozapadna vlada koja je preuzela vlast u Kijevu bila je neprijateljski raspoložena prema Rusiji i obratno. Za Rusiju, gubitak Ukrajine pod prozapadnim utjecajem predstavljao je strateški problem. Ukrajina je bila ključni tampon između Rusije i NATO-a, a Krim je bio domaćin ruske Crnomorske flote u Sevastopolju, što je imalo izniman vojni značaj za Moskvu. U strahu od

²⁶ Losan, A. (2014): Što se događalo 2014. u ekonomiji Rusije, dostupno na https://hr.rbth.com/economics/2014/12/16/sto_se_dogadalo_2014_u_ekonomiji_rusije_31829, pristupljeno 25.05.2024.

²⁷ Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, *Procedia Economics and Finance*, 22 (15), str. 453

gubitka strateškog uporišta i širenja NATO-a na istok, Rusija je odlučila poduzeti korake za zaštitu svojih interesa na Krimu.²⁸

Ekonomski interesi također su igrali značajnu ulogu u Krimskoj krizi. Krim je bogat prirodnim resursima, uključujući naftu i plin, te ima značajan turistički potencijal zbog svoje povoljne klime i prirodnih ljepota. Rusija je imala interes za kontrolu nad ovim resursima i očuvanje svojih ekonomskih interesa u regiji.²⁹ S druge strane, Ukrajina je također imala ekonomski interes za očuvanje Krima, s obzirom na njegov doprinos ukrajinskoj ekonomiji. Gubitak Krima bio je značajan udarac za Ukrajinu, koja se već suočavala s ekonomskim problemima i potrebom za reformama.

Podršku Ukrajini, uz Europsku Uniju, dao je i SAD. Zamrzavanje računa i dionica, odbijanje viza za važne ljude su sankcije koje je uvela Europska unija.³⁰ SAD je uveo zamrzavanje imovine za 20 najbližih ljudi Vladimira Putina. Uz gospodarske uslijedile su i ekonomske sankcije SAD-a prema Rusiji a to je povlačenje Vise i MasterCard-a ali i velikih američkih tvrtki s ruskog tržišta. Također sa ruskog tržišta povukle su se i neke japanske banke, SMBC se povukao iz sporazuma o financiranju izvoza u Metalloinvest, rusku tvrtku koja posluje u metalurgiji i rudarstvu u vlasništvu oligarha Alishera Usmanova.³¹ Sankcije su napravile vrlo veliku financijsku štetu koja se nije uspjela neutralizirati u potpunosti. Rusija je, kao odgovor, uvela i kontra sankcije prema Europskoj Uniji i ostalim zemljama. Zabranila je uvoz prehrambenih proizvoda iz EU i SAD-a, ali i drugih država.

Rusko tržište ostalo je uskraćeno za trećinu uvoznog mlijeka i mesa, ribe i ostalih proizvoda. Umjesto europskih i američkih proizvoda, Rusija je počela uvoziti najviše iz Bjelorusije (čak 98%), a osim Bjelorusije na popisu su se našle i Argentina, Novi Zeland i Nikaragva. Osim što nema više uvoz iz Europske Unije i ostalih zemalja, Rusija je pretrpjela i gubitak oko 100 milijuna dolara zbog pada cijene nafte.³² 50% ruskog proračuna čini izvoz nafte i plina, što je rezultiralo naglim padom tečaja rublje.

²⁸ Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, *Procedia Economics and Finance*, 22 (15)

²⁹ Gutkin, M., 2014. Sanction impact on Russia will have little immediate effect, in *World News*, 1 (13), str. 46

³⁰ Bloomberg (2024): Russia's War Economy Starves Crucial Oil Industry of Manpower, dostupno na <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-06/russia-s-war-mobilization-starves-its-crucial-oil-and-gas-industry-of-manpower>, pristupljeno 25.05.2024.

³¹ Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, *Procedia Economics and Finance*, 22 (15), str. 454

³² Bloomberg (2024): Russia's War Economy Starves Crucial Oil Industry of Manpower, dostupno na <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-06/russia-s-war-mobilization-starves-its-crucial-oil-and-gas-industry-of-manpower>, pristupljeno 25.05.2024.

Geopolitika je igrala ključnu ulogu u Krimskoj krizi. Za Rusiju, Krim je bio više od teritorijalnog pitanja – bio je to strateški mostobran za projektiranje moći u Crnom moru i šire. S gubitkom utjecaja na Ukrajinu, zadržavanje kontrole nad Krimom postalo je vitalno za ruske geopolitičke interese.³³ Za Zapad, posebno Europsku uniju i Sjedinjene Američke Države, Krimska kriza predstavljala je izazov za međunarodni poredak i načelo nepovredivosti granica. Aneksija Krima od strane Rusije smatrana je kršenjem međunarodnog prava i predstavljala je presedan koji je mogao destabilizirati cijelu regiju.

Iako su obje strane izrekle sankcije jedna drugoj, EU i Rusija i dalje su najveći trgovinski partneri. 2014. godine u Rimu se tražio novi pouzdani put za opskrbu plinom unutar EU.³⁴ Tu je na scenu došla Turska kao novi partner jer je geografski na najboljem mjestu za uvoz plina. Godine 2015. dogodio se obrat i u ožujku navedene godine potpisan je sporazum između Ukrajine, Rusije i EU o isporuci plina. Nastala kriza potresla je trgovinske tokove EU i Rusije, uzrokovala poremećaje na energetsom tržištu i ukazala koliko je EU ovisna o uvozu nafte i plina iz Rusije.

Krimska kriza izazvala je duboke geopolitičke promjene, značajno pogoršavši odnose između Rusije i Zapada. Označila je početak novog razdoblja napetosti između Rusije i Zapada, često nazivano "novi hladni rat".³⁵ Sankcije koje su SAD i EU uvele Rusiji, kao odgovor na aneksiju Krima, rezultirale su ozbiljnim ekonomskim i političkim posljedicama. Ovo je dodatno polariziralo međunarodnu zajednicu i dovelo do novih vojnih i političkih napetosti.³⁶ Zapadne sankcije uvedene Rusiji imale su značajan utjecaj na rusku ekonomiju. Ove sankcije su ciljale ključne sektore, uključujući energetiku, financijske usluge i vojnu industriju, te su rezultirale smanjenjem investicija, padom vrijednosti rublje i ekonomskom recesijom. Rusija je odgovorila protusankcijama, posebno zabranom uvoza određenih prehrambenih proizvoda sa Zapada, što je također imalo negativne ekonomske učinke na EU, posebno na poljoprivredni sektor.³⁷

³³ Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, *Procedia Economics and Finance*, 22 (15), str. 455

³⁴ Losan, A. (2014): Što se događalo 2014. u ekonomiji Rusije, dostupno na https://hr.rbth.com/economics/2014/12/16/sto_se_dogadalo_2014_u_ekonomiji_rusije_31829, pristupljeno 25.05.2024.

³⁵ Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, *Procedia Economics and Finance*, 22 (15), str. 456

³⁶ Gutkin, M., 2014. Sanction impact on Russia will have little immediate effect, in *World News*, 1 (13), str. 46

³⁷ Gutkin, M., 2014. Sanction impact on Russia will have little immediate effect, in *World News*, 1 (13), str. 46

Kriza je dovela i do povećane vojne prisutnosti NATO-a u istočnoj Europi. NATO je pojačao svoju obranu u baltičkim državama i Poljskoj, strahujući od moguće daljnje ruske ekspanzije. S druge strane, Rusija je povećala vojnu prisutnost u Kalinjingradu i drugim strateškim točkama, čime je pojačala napetosti i riskirala sukobe.

U Rusiji, krimska kriza se iskoristila kao sredstvo za konsolidaciju vlasti predsjednika Vladimira Putina.³⁸ Nacionalistički sentiment i patriotizam su pojačani, a kritičari i opozicija su dodatno marginalizirani. Ovo je rezultiralo daljnjim sužavanjem prostora za politički pluralizam i slobodu medija.

Krimska kriza oslabila je učinkovitost multilateralne diplomacije. UN i druge međunarodne organizacije pokazale su se nedovoljnima u rješavanju ovog sukoba, što je dovelo do povećane skepse prema međunarodnim institucijama. Kriza je rezultirala promjenama u savezništvima i međunarodnim odnosima. Rusija je, suočena sa zapadnim sankcijama, produbila svoje odnose s Kinom i drugim neeuropskim silama, tražeći alternativne partnere za ekonomski i politički razvoj. Geopolitičke, ekonomske, političke i društvene posljedice ovog događaja oblikovale su međunarodne odnose i unutarnju politiku mnogih zemalja, posebno EU-a, Ukrajine i Rusije. Kriza je pokazala krhkost međunarodnog poretka i potrebu za učinkovitijom multilateralnom diplomacijom kako bi se spriječili slični sukobi u budućnosti.

3.2. Sankcije i posljedice na trgovinske tijekove Rusije i Europske Unije

Krimska kriza 2014. godine, koja je rezultirala aneksijom Krima od strane Rusije, izazvala je ozbiljne geopolitičke tenzije i dovela do uvođenja sankcija od strane Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država protiv Rusije. Ove sankcije imale su značajan utjecaj na trgovinske tijekove između Rusije i EU, te su promijenile gospodarske odnose i strateške pristupe objiju strana. Sankcije koje su EU i SAD uvele Rusiji uključivale su niz mjera osmišljenih kako bi se kaznila Moskva za aneksiju Krima i destabilizirajuće aktivnosti u

³⁸ Losan, A. (2014): Što se događalo 2014. u ekonomiji Rusije, dostupno na https://hr.rbth.com/economics/2014/12/16/sto_se_dogadalo_2014_u_ekonomiji_rusije_31829, pristupljeno 25.05.2024.

istočnoj Ukrajini.³⁹ Ograničenje pristupa ruskih banaka i kompanija zapadnim financijskim tržištima je značajno otežalo financiranje ruskih poduzeća i povećalo troškove zaduživanja.

Sankcije su dovele do značajnog pada vrijednosti rublje, što je povećalo inflaciju i smanjilo kupovnu moć ruskih građana. Gospodarski rast Rusije usporio je zbog smanjenja izvoza, posebno nafte i plina, te otežanog pristupa zapadnim tržištima kapitala.⁴⁰ Rusija je bila prisiljena preusmjeriti svoje gospodarske aktivnosti prema unutrašnjosti i azijskim tržištima, posebno Kini.

Ukupna trgovinska razmjena između Rusije i EU značajno je smanjena. EU je bila prisiljena pronaći alternative za rusku naftu i plin, dok je Rusija izgubila važnog trgovinskog partnera. EU je povećala uvoz energije iz drugih zemalja, poput SAD-a i Norveške, dok je Rusija diversificirala svoje izvozne rute prema Aziji, posebno Kini i Indiji.⁴¹ Ograničenja u izvozu visokotehnoloških proizvoda usporila su tehnološki napredak u Rusiji, posebno u energetske sektoru, što je dugoročno smanjilo konkurentnost ruskog gospodarstva. Sankcije su doprinjele povećanju cijena energenata na globalnom tržištu, što je nepovoljno utjecalo na gospodarske aktivnosti i inflaciju u EU.

Krimska kriza 2014. godine i kasnije sankcije koje su EU i SAD uvele Rusiji imale su duboke posljedice na trgovinske tijekove između Rusije i EU.⁴² Ove mjere su dovele do smanjenja trgovinske razmjene, promjene strukture trgovine i povećanja ekonomskih troškova za obje strane. Istovremeno, sankcije su potaknule geopolitičke promjene, uključujući jačanje veza između Rusije i azijskih zemalja, te su utjecale na globalnu energetske sigurnost i gospodarsku otpornost.

³⁹OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

⁴⁰ Gutkin, M. (2014): Sanction impact on Russia will have little immediate effect, in World News, 1 (13), str. 48

⁴¹ Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, Procedia Economics and Finance, 22 (15), str. 457

⁴² Losan, A. (2014): Što se događalo 2014. u ekonomiji Rusije, dostupno na https://hr.rbth.com/economics/2014/12/16/sto_se_dogadalo_2014_u_ekonomiji_rusije_31829, pristupljeno 25.05.2024.

3.3. Troškovi Rusije i zaokret prema trgovini Istoka, Europske unije i alternativnim izvorima

Krimska kriza 2014. godine značajno je promijenila geopolitičke i ekonomske odnose između Rusije i Europske unije. Nakon ruske aneksije Krima, EU i Sjedinjene Američke Države (SAD) uvele su brojne sankcije protiv Rusije, što je imalo duboke ekonomske posljedice. Rusija je odgovorila preusmjeravanjem svojih trgovinskih odnosa prema istoku, posebno prema Aziji, te diversificiranjem svojih izvora prihoda.

Sankcije su ograničile pristup ruskih energetske tvrtki zapadnim tehnologijama i financijskim uslugama.⁴³ To je otežalo istraživanje i eksploataciju novih naftnih i plinskih polja, posebno u Arktiku i Sibiru.

Ruske banke i kompanije suočile su se s ograničenim pristupom zapadnim kreditnim linijama, što je dovelo do povećanja troškova zaduživanja. Povećana nesigurnost rezultirala je značajnim odlivom kapitala iz Rusije, dodatno oslabivši njezinu ekonomsku stabilnost. Devalvacija rublje povećala je inflaciju, smanjujući kupovnu moć građana i povećavajući troškove uvoza.⁴⁴ Sankcije i nesigurnost oko budućnosti ruskog gospodarstva doveli su do smanjenja direktnih stranih ulaganja.

Suočena s ekonomskim pritiscima i sankcijama, Rusija je počela intenzivnije razvijati svoje trgovinske odnose s azijskim zemljama, posebno Kinom. Projekti poput plinovoda "Snaga Sibira" označili su strateško preusmjeravanje ruskog energetskeg izvoza prema istoku.⁴⁵ Osim Kine, Rusija je proširila svoje trgovinske odnose s Indijom, Vijetnamom i drugim azijskim zemljama. Također je povećala napore na razvoju domaće proizvodnje kako bi smanjila ovisnost o uvozu iz zapadnih zemalja.

Ukupna trgovina između Rusije i Kine značajno je porasla (Grafikon 2). Trgovinski promet porastao je s gotovo 12 milijardi dolara 2002. na 130,1 milijardu dolara 2021. Konkretno, izvoz Kine u Rusiju porastao je s 3,5 milijardi dolara 2002. na gotovo 59,5 milijardi dolara 2021., dok se pokazatelj Rusije promijenio s 8,4 milijarde dolara na 70,7 milijardi dolara. Ukupna

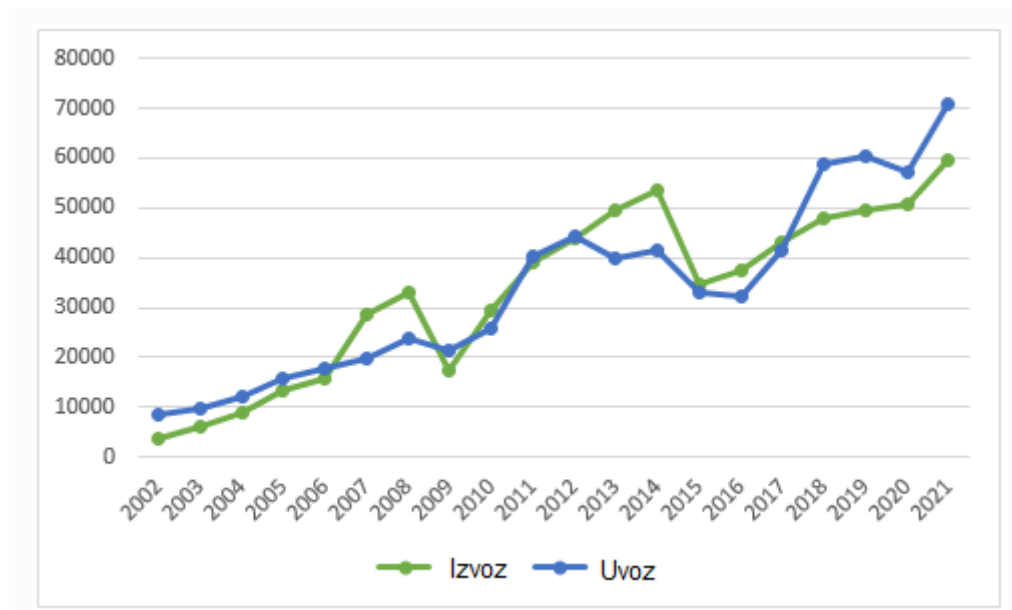
⁴³ Gutkin, M. (2014): Sanction impact on Russia will have little immediate effect, in World News, 1 (13), str. 50

⁴⁴ Losan, A. (2014): Što se događalo 2014. u ekonomiji Rusije, dostupno na https://hr.rbth.com/economics/2014/12/16/sto_se_dogadalo_2014_u_ekonomiji_rusije_31829, pristupljeno 25.05.2024.

⁴⁵ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

trgovina između Kine i Rusije skočila je 35,9% 2020. godine na rekordnih 146,9 milijardi dolara.⁴⁶ Od 2014. godine, nakon “Krimskog proljeća”, trgovinski promet porastao je za više od 50%, a Kina je postala najveće izvozno odredište Rusije.⁴⁷ Struktura bilateralne trgovine pokazuje da Rusija Kinu uglavnom opskrbljuje sirovinama, a uvozi proizvodne i tehnološke proizvode. Važno je napomenuti da je 2021. Rusija bila drugi najveći kineski dobavljač nafte, prirodnog plina i ugljena. Rusija je od kineskih državnih institucija od 2000. do 2017. dobila 107 zajmova i izvoznih kredita u vrijednosti od 125 milijardi dolara.

Grafikon 2. Ruski trgovinski odnosi s Kinom od 2002. – 2021. godine

Izvor: Euroasian Research Institute (2024): Economic Cooperation between Russia and China, dostupno na <https://www.eurasian-research.org/publication/economic-cooperation-between-russia-and-china/>, pristupljeno 25.05.2024.

EU, suočena s ovisnošću o ruskoj nafti i plinu, počela je diversificirati svoje izvore energije kako bi povećala energetske sigurnost. EU je povećala investicije u solarne i vjetroelektrane kako bi smanjila ovisnost o uvozu fosilnih goriva. Programi za poboljšanje energetske učinkovitosti smanjili su ukupnu potražnju za energijom. EU je diversificirala svoje izvore plina povećavajući uvoz LNG-a iz SAD-a, Katara i drugih zemalja. Povećan je uvoz nafte iz zemalja Bliskog istoka, Afrike i Latinske Amerike.

⁴⁶ Euroasian Research Institute (2024): Economic Cooperation between Russia and China, dostupno na <https://www.eurasian-research.org/publication/economic-cooperation-between-russia-and-china/>, pristupljeno 25.05.2024.

⁴⁷ Euroasian Research Institute (2024): Economic Cooperation between Russia and China, dostupno na <https://www.eurasian-research.org/publication/economic-cooperation-between-russia-and-china/>, pristupljeno 25.05.2024.

Rusija je povećala uvoz nafte iz zemalja Bliskog istoka, Afrike i Latinske Amerike radi diversifikacije svojih izvora opskrbe. Ovo je dio šire strategije smanjenja rizika od prekomjerne ovisnosti o unutarnjoj proizvodnji nafte i smanjenja osjetljivosti na fluktuacije na globalnom tržištu nafte.⁴⁸ Politika ograničenja proizvodnje nafte i sankcije protiv Rusije mogle su utjecati na smanjenje dostupnosti određenih vrsta nafte iz tradicionalnih izvora, što je potaknulo Rusiju da potraži alternative. Povećani uvoz nafte iz drugih regija može biti posljedica i ekonomskih interesa, kao što su bolji uvjeti ugovaranja ili konkurentnije cijene na globalnom tržištu.

Ruski trgovinski odnosi u 2021. godini reflektiraju širok spektar geopolitičkih, ekonomskih i strateških faktora. Okretanje prema Kini i istočnim tržištima odražava potrebu za diversifikacijom trgovinskih partnera i smanjenjem ovisnosti o zapadnim sankcijama. S druge strane, povećanje uvoza nafte iz zemalja Bliskog istoka, Afrike i Latinske Amerike demonstrira potrebu za diversifikacijom izvora nafte radi osiguranja stabilnosti opskrbe i smanjenja ekonomskih rizika.⁴⁹ Ovi trendovi ukazuju na kompleksnost i dinamiku ruskih trgovinskih odnosa u globalnom kontekstu, gdje se ekonomske strategije usklađuju s geopolitičkim i sigurnosnim prioritetima.

⁴⁸ Euroasian Research Institute (2024): Economic Cooperation between Russia and China, dostupno na <https://www.eurasian-research.org/publication/economic-cooperation-between-russia-and-china/>, pristupljeno 25.05.2024.

⁴⁹ Euroasian Research Institute (2024): Economic Cooperation between Russia and China, dostupno na <https://www.eurasian-research.org/publication/economic-cooperation-between-russia-and-china/>, pristupljeno 25.05.2024.

4. ESKALACIJA I UTJECAJ RATA U UKRAJINI NA TRGOVINKE ODNOSI RUSIJE I EUROPSKE UNIJE

Rat u Ukrajini, koji je započeo ruskom aneksijom Krima 2014. godine i eskalirao u punu vojnu invaziju u veljači 2022. godine, dramatično je promijenio trgovinske odnose između Rusije i Europske unije. Ovaj sukob nije samo doveo do humanitarne katastrofe i destabilizacije regije, već je izazvao i brojne ekonomske posljedice koje su se osjetile diljem Europe i šire. Eskalacija sukoba u Ukrajini rezultirala je novim krugovima sankcija protiv Rusije, koje su joj dodatno ograničile pristup globalnim financijskim tržištima i trgovinskim kanalima. U ovom poglavlju prikazano je kako je eskalacija sukoba u Ukrajini utjecala na trgovinske tokove, ekonomske sankcije, energetske politike i šire ekonomske odnose između Rusije i EU.

4.1. Situacijska analiza sankcija iz 2022. godine

Nakon početka ruske invazije na Ukrajinu u veljači 2022. godine, EU je, zajedno s drugim zapadnim saveznicima, uvela niz sankcija Rusiji koje su bile usmjerene na energetiku, financijski sektor te industriju i tehnologiju. Ove sankcije nisu bile samo ekonomske, već su uključivale širok spektar mjera dizajniranih da izoliraju Rusiju na globalnoj sceni. U kontekstu sektora energetike sankcije su uključivale sljedeće elemente⁵⁰ : zabrana izvoza visokotehnološke opreme za naftnu industriju, ograničenja na uvoz ruske nafte i plina, kao i postepeno smanjivanje ovisnosti o ruskim energentima kroz diversifikaciju izvora. U financijskom sektoru to je uključivalo isključivanje ključnih ruskih banaka iz SWIFT sustava, zamrzavanje imovine ruskih oligarha i državnih institucija u EU te zabranu novih investicija u ruski financijski sektor. U sektoru industrije i tehnologije uvedena je zabrana izvoza naprednih tehnologija, uključujući poluvodiče, avione i zrakoplovne dijelove, kao i graničenja na uvoz određenih industrijskih proizvoda iz Rusije.⁵¹

⁵⁰ Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

⁵¹ Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

EU je pri Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) pokrenuo šest sporova protiv Rusije:⁵²

- ograničenjima izvoza drva (DS608; 2022.), o čemu su konzultacije održane u siječnju 2022.;
- o ograničenjima nabave poduzeća u državnom vlasništvu (DS604; 2021.), gdje je ovlast povjerenstva istekla 8. ožujka 2023.;
- o ruskim previsokim uvoznim carinama (DS485; 2014.);
- o ruskim antidampinškim carinama na laka gospodarska vozila (DS479; 2014.);
- o embargu Rusije na svinjsko meso iz EU-a na temelju sanitarnih i fitosanitarnih zahtjeva (DS475; 2014.) – ovlasti povjerenstva za sukladnost istekle su u siječnju 2021.;
- o naknadi za recikliranje uvezenih motornih vozila u Rusiji (DS462; 2013.) – predmet je trenutno na čekanju. Rusija je također podnijela četiri spora WTO-u protiv EU-a: o trećem energetsom paketu

EU-a (DS476; 2014.), o prilagodbi troškova plina u antidampinškim istragama EU-a (DS474; 2013. i DS 494; 2015.) i o Antidampinške mjere EU-a na uvoz određenih hladno valjanih plosnatih proizvoda od čelika iz Rusije (DS 521; 2017.).⁵³

Gotovo potpuni prekid trgovine energijom između Rusije i EU-a, energetske embargo i ograničenja cijena uslijed ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine značajno su promijenili energetska okolinu Europe. EU je uvela sankcije koje uključuju postupni prekid uvoza ruske nafte i plina, nastojeći smanjiti ovisnost o ruskim energentima. Ove mjere uključuju embargo na morski uvoz ruske nafte i planove za smanjenje uvoza plina putem plinovoda. Sankcije su uzrokovale nagli prekid u opskrbi energentima, što je dovelo do energetske krize u Europi. Cijene energije su porasle, a EU je morala hitno tražiti alternativne izvore kako bi osigurala energetska sigurnost. Trgovina između Rusije i EU naglo je opala⁵⁴, a isključenje ruskih banaka iz SWIFT sustava i zamrzavanje imovine imalo je destabilizirajući učinak na ruski financijski

⁵² Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

⁵³ Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

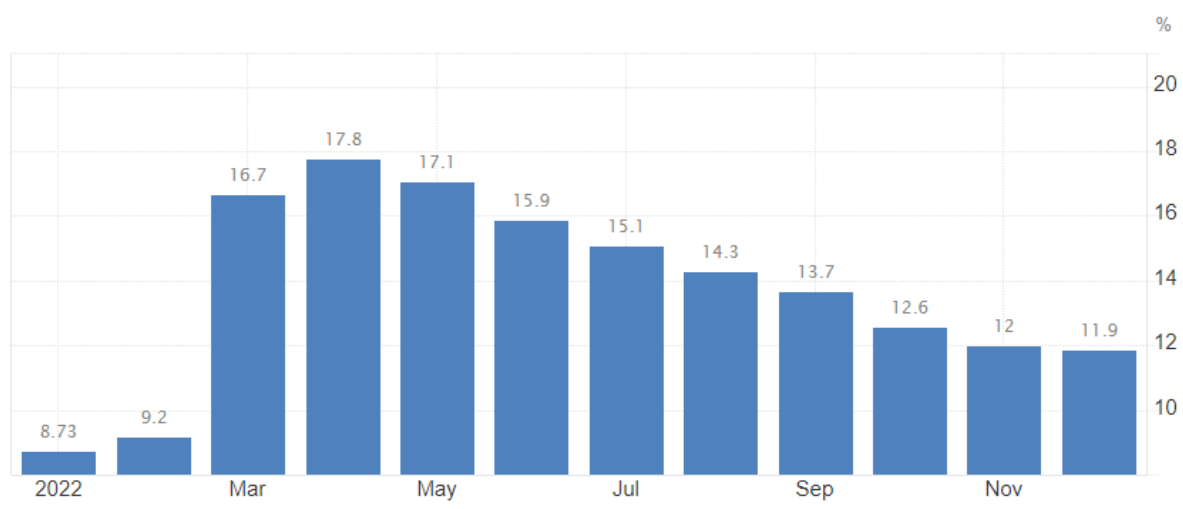
⁵⁴ Vijeće Europe (2024): Utjecaj sankcija na rusko gospodarstvo, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>, pristupljeno 25.05.2024.

sektor. Ruske tvrtke su se suočile s velikim poteškoćama u međunarodnim transakcijama, što je dodatno otežalo trgovinu.

4.2. Ekonomski izazovi Rusije zbog invazije na Ukrajinu

Ruska ekonomija suočila se s padom izvoza zbog ograničenja uvedenih sankcijama. Gubitak pristupa europskom tržištu, posebno u sektorima nafte, plina i tehnologije, rezultirao je smanjenjem prihoda i profitabilnosti ruskih tvrtki. Isključenje ruskih banaka iz SWIFT sustava otežalo je poslovanje i međunarodne transakcije, što je uzrokovalo financijsku nestabilnost i poteškoće u pristupu financiranju za ruske tvrtke.⁵⁵ Sankcije su prouzročile inflaciju i pad kupovne moći u Rusiji. Ograničenje uvoza roba iz EU-a dovelo je do povećanja cijena i smanjenja dostupnosti određenih proizvoda na tržištu.

Grafikon 3. Stopa inflacije u Rusiji od 01/22 – 01/23

Izvor: Trading Economics (2024): Russia Inflation Rate, dostupno na <https://tradingeconomics.com/russia/inflation-cpi>, pristupljeno 25.05.2024.

Iz grafikona 3. je vidljivo kako je, nakon početka ruske invazije na Ukrajinu, stopa inflacije u Rusiji se naglo udvostručila. Do svibnja 2023. godine je dosegla maskimalnu vrijednost od 17,8%, nakon čega do kraja 2023. godine pada na 11,9%.

⁵⁵Europski Parlament (2023): Before the war: Russia's economic indicators and trade with EU, dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA\(2016\)582044_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA(2016)582044_EN.pdf), pristupljeno 25.05.2024.

Ograničenja u trgovinskim odnosima s EU-om i drugim zemljama uzrokovala su gubitak radnih mjesta u sektorima pogođenima sankcijama, kao što su energetika, industrija i financijski sektor. To je dodatno pridonijelo ekonomskom padu i povećanju nezaposlenosti. Smanjenje uvoza ruskog plina i nafte dovelo je do povećanja cijena energije u EU-u.⁵⁶ Ovo je negativno utjecalo na potrošače i industriju, povećavajući troškove proizvodnje i životni trošak za građane.

Neki sektori u EU-u, poput poljoprivrede, energetike i tehnologije, osjetili su gubitak tržišta i poslovnih prilika zbog ograničenja u trgovinskim odnosima s Rusijom.⁵⁷ To je prouzročilo smanjenje prihoda i profitabilnosti za određene tvrtke i industrije. Sankcije i geopolitička nestabilnost izazvale su nesigurnost na financijskim tržištima EU-a. Volatilnost cijena dionica, fluktuacije tečajeva valuta i pad investicijskog povjerenja utjecali su na poslovanje i ekonomski rast.⁵⁸ EU je bila prisiljena ubrzati proces diversifikacije izvora energije i trgovinskih partnera kako bi smanjila ovisnost o ruskom tržištu i umanjila utjecaj sankcija na svoju ekonomiju. Ekonomske teškoće uzrokovane sankcijama prouzročile su značajne promjene u gospodarskim uvjetima i politikama kako u Rusiji tako i unutar EU-a, stvarajući izazove, ali i prilike za obnovu i prilagodbu.

4.3. Posljedice sankcija iz 2022. godine na rusku međunarodnu trgovinu sa Europskom Unijom

Teškoće koje su zadesile EU nakon uvedenih sankcija zapravo su učinile to da se članice EU okrenu jedna drugoj i da se odnosi između EU i Amerike prodube. Samo sankcije dovele su još i do smanjenja ruskog udjela u uvozu u Europsku Uniju, tu je najviše smanjen uvoz nafte, željeza, plina, ugljena i čelika.⁵⁹ Osim stanovnika Rusije, sankcijama unutar EU pogođeni su i sami poduzetnici. Postoji mogućnost da im se smanji potražnja za proizvodima, da se prekinu

⁵⁶ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

⁵⁷ Bloomberg (2024): Russia's War Economy Starves Crucial Oil Industry of Manpower, dostupno na <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-06/russia-s-war-mobilization-starves-its-crucial-oil-and-gas-industry-of-manpower>, pristupljeno 25.05.2024.

⁵⁸ Europski Parlament (2023): Before the war: Russia's economic indicators and trade with EU, dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA\(2016\)582044_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA(2016)582044_EN.pdf), pristupljeno 25.05.2024.

⁵⁹ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

ugovori ili projekti, pa i sam pad prihoda za njihove tvrtke. Nakon ruske invazije na Ukrajinu, EU je poduzela ključne korake protiv Rusije ali i podržala Ukrajinu u svojoj obrani. EU je pozvala na ubrzavanje slanja pomoći Ukrajini u vidu vojne i financijske pomoći.

Vojna pomoć uključivala je nabavu streljiva ukrajinskoj vojsci, a financijska pomoć bila je u vidu 5 milijardi eura je je EU dodijelila Ukrajini.⁶⁰ EU je uvela potpuni embargo na uvoz ruskog ugljena kao jednu od sankcija. S toga EU sada uvozi ugljen od Australije, Indonezije, Južnoafričke Republike, SAD-a. Još jedna se zemlja našla kao izvoznik a to je i europska zemlja Poljska.⁶¹ Rusija se nakon mnoštvo sankcija okrenula svom partneru Kini, s kojom produbljuje svoje odnose dodatno. Poznato je da te dvije zemlje imaju značaj na međunarodne odnose i ekonomiju. Međutim Kina nije baš povećala svoju trgovinu s Rusijom jer joj Rusija nema što ponuditi, posebno kada je energija u pitanju. Mogućnost da se odnosi između Europske Unije i Rusije normaliziraju nemoguće je predvidjeti. Predsjednik Rusije Vladimir Putin na ponovnim izborima dobio je 88% podrške što je dodatno učvrstilo njegovu vladu⁶². On se okrenuo domoljublju, okrenuo se Kini i Turskoj kao zemljama uvoznicama iako je to loše po njihovu valutu koja je devalvirala u odnosu na prošlu godinu.

Može se reći da gospodarstvo i vladavina Putina sve više poprma obilježja sjevernokorejskog modela, Europska Unija bori se sa inflacijom i traženjem svih alternativa da se Rusija pokuša što više ekonomski usporiti kako bi možda okončala rat u Ukrajini. Mnogi ekonomski stručnjaci predviđaju nastavak rata jer Rusija ako vrati neke ljude sa ratišta ponovno riskira sa padom plaća i potražnje. Po stručnjacima oni kreću u „mobilizacijsku ekonomiju“ da bi se njihov sustav stabilizirao po uzoru na Sjevernu Koreju. Ako bi došlo do normalizacije odnosa, Rusija bi bila ta koja bi vjerojatno postavljala uvjete.

⁶⁰ Statista (2024): Total revenue of legal entities (excluding small businesses) in Russia from 2017 to 2022, dostupno na <https://www.statista.com/statistics/1322450/business-revenue-russia/>, pristupljeno 25.05.2024.

⁶¹ Europski Parlament (2023): Before the war: Russia's economic indicators and trade with EU, dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA\(2016\)582044_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA(2016)582044_EN.pdf), pristupljeno 25.05.2024.

⁶² Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

4.4. Aktualni smjerovi trgovinskih tokova Rusije

Do danas je doneseno trinaest uzastopnih paketa sankcija koje do sada nikad nisu pokrenute prema nikome. Agresija je prekinula izvoz žitarica i plina u Europskoj Uniji što je znatno utjecalo na energetska tržišta. Visoke cijene utjecale su na više gospodarskih sektora koji su još bili pogođeni i pandemijom COVID-19 virusa kao što su turizam i prijevoz. Do 2021. godine Rusija je bila najveći dobavljač energije za Europsku Uniju i to sa 45% ugljena, 36% plina i 25% nafte.⁶³ Kao jednu od sankcija EU je od kolovoza 2022. godine uvela potpuni embargo na uvoz ugljena i djelomični embargo na naftu. Osim Rusije, kao novi dobavljači plina preko plinovoda postaju Ujedinjeno Kraljevstvo, Alžir, Azerbajdžan, Norveška.

Europska Unija uvela je potpuni prekid trgovine, ali umjesto uvođenja carina, EU se odlučila uvesti zabrane (embargo) i ograničenja uvoza i izvoza robe. Svrha sankcija je oslabiti gospodarsku osnovu Rusije, osloboditi je važne tehnologije i tržišta te smanjiti njezinu sposobnost ratovanja. Jedna od važniji sankcija bila je određivanje cijena koje su povezane sa trgovinom energijom. Vijeće je u listopadu 2022. godine uvelo dvije gornje granice cijena ruske nafte.⁶⁴ Sa tom sankcijom ograničiti će se porast cijena uzrokovan izvanrednim tržišnim uvjetima ali i smanjiti prihod Rusije koji bi inače imala od prodaje nafte. Uz naftu članice EU pokušale su donijeti i paket sankcija u vidu ograničavanja cijene plina.

Nakon invazije na Ukrajinu, cijene plina krenule su povećavati se a uz to Rusija je i smanjila isporuku plina. Ekonomske teškoće koje je osjetila Rusija nakon uvoda sankcija bile su velike. Prema Svjetskoj banci, MMF-u, OECD-u, 2022. je bila loša za rusko gospodarstvo. Procjenjuje se da se ruski BDP smanjio za 2,1% (OEC World, 2024.). Uz pad trgovine smanjuju se i ruski prihodi od fosilnih goriva. Prema Međunarodnoj agenciji za energiju ruski prihodi od nafte smanjili su se za više od četvrtine u siječnju 2023. (u odnosu na siječanj 2022.). U veljači je došlo do još većeg pada (više od 40%).⁶⁵

S obzirom na potrebu za diversifikacijom gospodarstva i smanjenjem ovisnosti o izvozu energije, Rusija se sve više usmjerava prema visokotehnološkim sektorima poput informacijske

⁶³ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

⁶⁴ Vijeće Europe (2024): Kronologija – sankcije EU-a protiv Rusije – Consilium, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240222-2>, pristupljeno 25.05.2024.

⁶⁵ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

tehnologije, biotehnologije, robotike i inovacija. Ovo otvara nove mogućnosti za trgovinu visokokvalitetnim proizvodima i uslugama. Rusija aktivno sudjeluje u međunarodnim trgovinskim organizacijama poput Svjetske trgovinske organizacije i Euroazijske ekonomske unije (EEU), te pokušava jačati svoj utjecaj u donošenju trgovinskih pravila i normi. Aktualni smjerovi trgovinskih tokova Rusije odražavaju njezinu želju za diversifikacijom ekonomije, smanjenjem ovisnosti o tradicionalnim tržištima te jačanjem veza s rastućim ekonomijama i tržištima u svijetu. Ovi smjerovi odražavaju i širu geopolitičku dinamiku i trgovinske trendove koji oblikuju globalnu ekonomiju.

5. BUDUĆNOST EKONOMSKIH ODNOSA IZMEĐU RUSIJE I EUROPSKE UNIJE

Budućnost ekonomskih odnosa između Rusije i Europske unije predstavlja ključno pitanje koje će oblikovati regionalnu i globalnu ekonomsku dinamiku u narednim godinama. Unatoč izazovima i napetostima koji su obilježili njihove ekonomske odnose u proteklom desetljeću. Rusija i EU i dalje su međusobno povezane trgovinskim tokovima, energetske resursima i investicijama.

5.1. Ruski pokušaji izbjegavanja sankcija

Iako su sankcije nametnute s ciljem promjene ponašanja Rusije ili kažnjavanja njezinih postupaka, ruska vlada često pokušava pronaći načine za minimiziranje njihovog utjecaja na domaću ekonomiju, politiku i međunarodne odnose. Jedna od glavnih strategija Rusije u suočavanju sa sankcijama jest diversifikacija svojih trgovinskih i financijskih veza kako bi smanjila ovisnost o zapadnim ekonomijama.⁶⁶ To uključuje jačanje veza s azijskim partnerima poput Kine i Indije te traženje novih tržišta za izvoz roba i usluga.

Rusija je također pokušala pronaći alternativne izvore financiranja kako bi nadoknadila gubitke izazvane sankcijama. To je uključivalo povećanje domaćih investicija, emisiju državnih obveznica i traženje investicija od stranih partnera izvan zapadnih zemalja. Da bi smanjila ovisnost o uvozu i neutralizirala učinke zabrana uvoza, Rusija je poduzela korake za poticanje domaće proizvodnje različitih roba i usluga.⁶⁷ To može uključivati subvencije za domaće tvrtke, poticaje za investitore ili povećanje carina na uvoznu robu.

Rusija često koristi svoj geopolitički utjecaj kako bi ublažila učinke sankcija. To je uključivalo pregovore s drugim zemljama ili regionalnim blokovima, podršku saveznicima u međunarodnim organizacijama ili vojne intervencije koje mijenjaju ravnotežu moći u regiji.⁶⁸

⁶⁶Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

⁶⁷OECD WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

⁶⁸Vijeće Europe (2024): Utjecaj sankcija na rusko gospodarstvo, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>, pristupljeno 25.05.2024.

Rusija je također eksperimentirala s inovacijama u financijskom sektoru kako bi izbjegla sankcije. Unatoč tim naporima, sankcije imaju i dalje značajan utjecaj na ekonomiju EU, politiku i međunarodne odnose. Njihova dugoročna učinkovitost ovisi o mnogim čimbenicima, uključujući sposobnost Rusije da se prilagodi promjenama, podršku međunarodne zajednice i nastojanju da se održe stabilni međunarodni trgovinski odnosi.

5.2. Europska strategija energetske diversifikacije

Invazija Rusije na Ukrajinu 2022. godine izazvala je duboku zabrinutost u Europskoj uniji u vezi s energetsom sigurnošću i ovisnošću o ruskom plinu i nafti. Kao odgovor na te izazove, EU je pokrenula niz inicijativa i poticaja kako bi smanjila svoju ovisnost o ruskim energentima i postigla energetske neovisnost. Jedna od ključnih strategija EU-a za postizanje energetske neovisnosti je diversifikacija izvora energije. To uključuje poticanje korištenja alternativnih izvora energije kao što su obnovljivi izvori energije (vjetar, sunce, biomasa) i tehnologije za pohranu energije.⁶⁹ EU je povećala ulaganja u obnovljive izvore energije i tehnologije kako bi smanjila svoju ovisnost o fosilnim gorivima, uključujući ruski plin i naftu.

LNG (ukapljeni prirodni plin) predstavlja alternativni izvor plina koji omogućuje veću fleksibilnost u opskrbi energijom. EU je povećala ulaganja u izgradnju LNG terminala i infrastrukture za skladištenje i distribuciju LNG-a kako bi diversificirala svoju opskrbu plinom i smanjila ovisnost o ruskim plinovodima.⁷⁰ Smanjenje potrošnje energije kroz povećanu energetske učinkovitost igra ključnu ulogu u postizanju energetske neovisnosti. EU je pokrenula programe i poticaje za poboljšanje energetske učinkovitosti u različitim sektorima, uključujući građevinarstvo, industriju i promet.

Jačanje povezanosti između energetske mreže država članica EU-a omogućuje bolje upravljanje opskrbom energijom i povećava sigurnost opskrbe. EU je uložila u izgradnju interkonektora i infrastrukture za prekogranični prijenos energije kako bi se stvorila otpornija i

⁶⁹ Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.

⁷⁰ OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.

pouzdanija energetska mreža.⁷¹ EU također potiče razvoj domaće proizvodnje energije kako bi smanjila svoju ovisnost o uvozu energije. To uključuje poticanje istraživanja i razvoja novih tehnologija za proizvodnju energije, kao i podršku domaćoj proizvodnji obnovljivih izvora energije.

Diversifikacija izvora energije, ulaganje u LNG infrastrukturu, jačanje energetske efikasnosti, povećanje međusobne povezanosti energetskih mreža i poticanje energetske samodostatnosti ključne su strategije koje EU provodi kako bi smanjila svoju ovisnost o ruskoj energiji i osigurala sigurnu i stabilnu opskrbu energijom u budućnosti.

5.3. Ekonomske prognoze trgovinskih odnosa između Rusije i Europske Unije

Ekonomske prognoze trgovinskih odnosa između Rusije i Europske unije uključuju složenu analizu brojnih čimbenika koji utječu na međusobnu trgovinu, investicije i ekonomsku suradnju. Ovi faktori uključuju geopolitičke tenzije, promjene u energetsom sektoru, međunarodne sankcije, kao i unutarnje političke i ekonomske dinamike kod obje strane.

Prognoze u energetsom sektoru, uključujući cijene nafte i plina na svjetskom tržištu, te razvoj alternativnih izvora energije, ključne su za predviđanje trgovinskih odnosa između Rusije i EU. Prognoze u vezi s mogućim popuštanjem ili poništavanjem sankcija mogu biti ključne za predviđanje budućih trgovinskih odnosa. Promjene u unutarnjim političkim i ekonomskim uvjetima u Rusiji i EU također mogu utjecati na trgovinske odnose između ove dvije strane.

S obzirom na složene međunarodne odnose, obje strane mogu tražiti nove trgovinske partnere izvan svojih tradicionalnih područja suradnje. Prognoze u vezi s razvojem trgovinskih odnosa s drugim regijama, poput Azije, Afrike ili Latinske Amerike, također mogu utjecati na trgovinske odnose između Rusije i EU. Predviđanje budućih trgovinskih odnosa između Rusije i EU zahtijeva analizu kompleksnih faktora i dinamika te uzimanje u obzir različitih scenarija i mogućih promjena u geopolitičkom, ekonomskom i političkom okruženju.

⁷¹ Europski Parlament (2023): Before the war: Russia's economic indicators and trade with EU, dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA\(2016\)582044_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA(2016)582044_EN.pdf), pristupljeno 25.05.2024.

5.4. Buduće perspektive normalizacije trgovinskih odnosa

Unatoč trenutačnom stanju napetosti, postoje neke naznake i mogućnosti za potencijalnu normalizaciju trgovinskih odnosa u budućnosti. Kontinuirani diplomatski dijalog između EU-a i Rusije može poslužiti kao osnova za poboljšanje međusobnog razumijevanja i rješavanje nesuglasica. Postizanje političkog sporazuma ili deeskalacija trenutačnih tenzija može otvoriti put ka normalizaciji trgovinskih odnosa.

Međunarodni pritisak, posebno od strane partnera i saveznika EU, može imati ulogu u poticanju Rusije na promjenu politike i približavanje EU radi normalizacije trgovinskih odnosa. Konstruktivna suradnja s ključnim igračima kao što su Sjedinjene Američke Države i Kina može biti ključna. Postizanje sporazuma koji adresira sigurnosne zabrinutosti, poput pitanja Ukrajine ili vojnih aktivnosti u istočnoj Europi, može stvoriti povoljnije okruženje za normalizaciju trgovinskih odnosa. Ovo bi moglo uključivati diplomatske napore za rješavanje sukoba ili postizanje stabilnih sigurnosnih aranžmana. Postepeno ukidanje sankcija može biti korak prema normalizaciji trgovinskih odnosa. To bi moglo biti uvjetovano napretkom u rješavanju političkih sporova ili postizanjem određenih ciljeva u vezi sa sigurnošću i stabilnošću.

6. ZAKLJUČAK

Ekonomski i gospodarski podnosi Rusije i Europske unije oduvijek su bili kompleksni. Nakon uspostave snažnijih bilateralnih odnosa počekom milenija odnosi su se naglo pogoršali 2014., kada je Rusija nezakonito pripojila Krim, počela financirati separatističke skupine u istočnoj Ukrajini, težila destabilizirajućim ciljevima u okolnoj regiji, provodila nezakonite kampanje dezinformiranja i kršenja ljudskih prava. Poznato je da su EU i Rusija bile međusobno dobro povezane trgovinom, što kroz uvoz i izvoz prehrane i ne prehrane. Rusija je bila vrlo važan faktor i u trgovini energijom s Europskom Unijom.

Nakon nezakonitog pripojenja Krima, Rusija doživljava pad prihoda od nafte, devalvaciju rublje, uvode se nove sankcije, a Rusija se okreće novim partnerima na Istok, dok se EU bori sa povećanjem cijena goriva i financijskim gubitcima zbog slanja pomoći Krimu. Rusija je izvela još jednu agresiju na Ukrajinu 2022. godine gdje je bilo jasno da svi dotadašnji odnosi sa EU prestaju biti prijateljski. EU oštro odgovara, do tada u povijesti neviđenim sankcijama koje su imale bi trebale oštetiti financijsku stabilnost Rusije.

Nakon invazije posljedice na gospodarstva bile su velike. Obe strane pretrpjele su inflaciju, pad potražnje, pad prihoda. Rusija se suočila sa osudama cijeloga svijeta i gubitkom nekih važnih tvrtki. Najveći problem ovog sukoba predstavlja prekid trgovine energijom između EU i Rusije. EU je bila najveće izvozno tržište Rusiji za energiju a zbog sankcija njihova razmjena prestaje. Zbog toga su se članice EU ujedinile i donijele odluke o smanjenoj ovisnosti o ruskim fosilnim gorivima. Rusija se još jednom okrenula Kini, Indiji i drugim azijskim zemljama. Uz mnoge sankcije koje se izrečene Rusiji ona je i dalje na nogama i ekonomska situacija je stabilna.

Kroz ove tri godine rata Rusija je gospodarski oštećena kao i Europska Unija. Iako njihovi politički stavovi nisu usklađeni, Rusija je ostala važan trgovinski partner EU. Ekonomski interesi potiču na daljnju suradnju unatoč političkim napetostima, iako istovremeno stvaraju osjetljivost u kontekstu međunarodnih sankcija koje se primjenjuju kao odgovor na ponašanje Rusije. Unutar same Unije postoje i podjele kada su u pitanju sankcije. Primjerice, Mađarska je zemlja koja je jasno rekla da nije za potpuni embargo ruske nafte jer i sama uvozi preko 65%. Iako nada za smirivanje napetosti postoji, situacija je i dalje izazovna. U konačnici prekid sukoba zahtjeva zajedničke napore, otvorenost i spremnost na dijalog i kompromise koje neke zemlje i zagovaraju. Ipak, za sada, skladan odnos između Rusije i EU nije na vidiku.

LITERATURA

1. Ahrend.R. (2005): Sustaining Growth in a Resource-based Economy: The Main Issues and the Specific Case of Russia”, Economic Commission for Europe, Geneva, Occasional Paper No. 6, UN, Ženeva
2. Antonenko, O., Pinnick, K. (2005): Russia and the European Union. Oxon, Routledge
3. Baev, P., Rasmussen, M. (2016): EU-Russia Relations in Crisis: Understanding Diverging Perceptions, Palgrave Macmillan.
4. Bloomberg (2024): Russia’s War Economy Starves Crucial Oil Industry of Manpower, dostupno na <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-06/russia-s-war-mobilization-starves-its-crucial-oil-and-gas-industry-of-manpower>, pristupljeno 25.05.2024.
5. Euroasian Research Institute (2024): Economic Cooperation between Russia and China, dostupno na <https://www.eurasian-research.org/publication/economic-cooperation-between-russia-and-china/>, pristupljeno 25.05.2024.
6. Europska komisija (2024): EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments, dostupno na https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en, pristupljeno 25.05.2024.
7. Europski Parlament (2023): Before the war: Russia’s economic indicators and trade with EU, dostupno na [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA\(2016\)582044_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/582044/EPRS_ATA(2016)582044_EN.pdf), pristupljeno 25.05.2024.
8. Eurostat (2023): EU trade of goods with Russia remains low, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20231124-2>, pristupljeno 25.05.2024.
9. Eurostat (2024): International trade in goods - a statistical picture of Russia, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_-_a_statistical_picture, pristupljeno 25.05.2024.
10. Eurostat (2024): Reduced levels of EU-Russia trade continue – Eurostat, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240222-2#:~:text=Reduced%20levels%20of%20EU%2DRussia%20trade%20continue>, pristupljeno 25.05.2024.

11. Eurostat (2024): Shedding light on energy in the EU – 2023 edition, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/energy-2023>, pristupljeno 24.05.2024.
12. Gutkin, M., 2014. Sanction impact on Russia will have little immediate effect, in World News, 1 (13), str. 45 – 59
13. IEA (2024): Average Russian oil exports by country and region, 2021-2023, dostupno na <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/average-russian-oil-exports-by-country-and-region-2021-2023>, pristupljeno 24.05.2024.
14. Johnson, D., Robinson, P. (2005): Perspectives on EU-Russia Relations. Great Britain, Routledge
15. Lane, D., Samokhvalov, V. (2015): The Eurasian Project and Europe: Regional Discontinuities and Geopolitics, Palgrave Macmillan.
16. Larsson, R. (2006): Russia's Energy Policy: Security Dimension and Russia's Reliability as an Energy Supplier, FOI – Swedish Defence Research Agency
17. Losan, A. (2014): Što se događalo 2014. u ekonomiji Rusije, dostupno na https://hr.rbth.com/economics/2014/12/16/sto_se_dogadalo_2014_u_ekonomiji_rusije_31829, pristupljeno 25.05.2024.
18. OEC WORLD (2024): Russia (RUS) Exports, Imports, and Trade Partners | The Observatory of Economic Complexity (oec.world), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rus>, pristupljeno 25.05.2024.
19. Paladian, S. (2015): Crimean Crisis Impact on International Economy: Risks and Global Threats, Procedia Economics and Finance, 22 (15), str. 452-462
20. Statista (2024): Gross domestic product of the European Union from 2011 to 2022, dostupno na <https://www.statista.com/statistics/279447/gross-domestic-product-gdp-in-the-european-union-eu/>, pristupljeno 25.05.2024.
21. Statista (2024): Total revenue of legal entities (excluding small businesses) in Russia from 2017 to 2022, dostupno na <https://www.statista.com/statistics/1322450/business-revenue-russia/>, pristupljeno 25.05.2024.
22. Trading Economics (2024): Russia Inflation Rate, dostupno na <https://tradingeconomics.com/russia/inflation-cpi>, pristupljeno 25.05.2024.
23. Vijeće Europe (2024): Kronologija – sankcije EU-a protiv Rusije – Consilium, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240222-2>, pristupljeno 25.05.2024.

24. Vijeće Europe (2024): Utjecaj sankcija na rusko gospodarstvo, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>, pristupljeno 25.05.2024.

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Uvozna ovisnost energije EU-a od 1990- 2020. godine.....	9
Grafikon 2. Ruski trgovinski odnosi s Kinom od 2002. – 2021. godine.....	17
Grafikon 3. Stopa inflacije u Rusiji od 01/22 – 01/23.....	21